

Via de duinen naar Engeland

Slechts een kwart bereikte de vrije wereld

Verscholen in het Hollandse duinlandschap liggen de restanten van de Atlantikwall. Dit is het decor van het verhaal over de Engelandvaarders, een tot de verbeelding sprekende episode uit de Tweede Wereldoorlog. Duin en kust waren voor hen de 'springplank' naar de vrije wereld.

Tekst: Jos Teunissen

Rond middernacht op 23 maart 1941 ontvangt een hoge Duitse officier in zijn kantoor aan het Plein 1 in Den Haag een bericht: in de duinen bij Katwijk is geschoten op twee personen die probeerden met een kano het strand te bereiken. 'Von den Geflohenen wurde infolge der Dunkelheit und in dem unübersichtliche Dünengelände nichts mehr gesehen.' Bij dageraad worden op het strand een

kano met buitenboordmotor en in de duinen een fiets, een tas met levensmiddelen en enkele kledingstukken gevonden. Het zou hier kunnen gaan om de eerste poging tot Engelandvaart van Jan van der Meer (24) en Hans van Zanten (22). Beiden zijn ervaren zweefvliegers en willen in Engeland bij de RAF, omdat ze hebben gehoord dat de geallieerden bij een eventuele invasie op het vasteland gebruik zouden maken van zweefvliegtuigen. Voor hun tweede poging, in juni '41, hebben ze een stabiele vouwkano met een steunzeiltje gekocht. Ook hebben ze zich uitvoerig laten informeren over de weersverwachting op de dag van hun vertrek. Dit keer kiezen ze de Wassenaarse Slag als afvaartplek. Als ze zo'n 30 kilometer op zee hebben afgelegd worden ze door drie motor-torpedoboten ontdekt en op volle zee

gearresteerd. Tot het einde van de oorlog verblijven ze in een tuchthuis in Duitsland.

Met bootjes vanaf de kust

Tijdens de oorlogsjaren 1940-'45 is vele malen geprobeerd vanaf de Nederlandse kust Engeland te bereiken. Het waren verzetsstrijders, Joden, studenten, militairen of gewoon Nederlanders die de strijd tegen de Duitse bezetter aan de andere kant van de Noordzee wilden voortzetten. Ze vertrokken vanaf de stranden van Texel, Katwijk, Noordwijk, Wassenaar, Scheveningen en de Zuid-Hollandse en Zeeuwse eilanden. Mijnenvelden, bunkers en Duitse patrouilles moesten worden getrotseerd. Veel Nederlanders riskeerden hun leven door hen te helpen. De Engelandvaarders gebruikten zeilboten, kano's, roeiboten en vletjes, een enkeling een motorboot, anderen kaaptten een vissersboot op volle zee. Het gaat naar schatting om zo'n 700 Nederlanders, van wie slechts een kwart - ongeveer 172 personen - ook werkelijk in Engeland aankwam. De meesten verdronken of werden tijdens de voorbereiding gearresteerd en wegens een poging tot 'Feindbegünstigung' (bevoordelen van de vijand) gefusilleerd of naar tuchthuizen of concentratiekampen in Duitsland gebracht. Van de 136 gedocumenteerde pogingen waren er slechts 31 succesvol. Sommigen hadden voor de Nederlandse regering foto's en documenten bij zich van Duitse militaire objecten.

Verboden gebied

In mei 1941 begon de Duitse bezetter met het 'absperren' van de Nederlandse kust. De duinen werden verboden gebied en kaal gemaakt voor de bouw van de Atlantikwall. In een brede kuststrook mochten geen boten meer varen die er niet thuishoorden. Alle buitenboordmotoren werden in beslag genomen. Wie in het duingebied moest zijn, had een speciale vergunning nodig. Voor Nederlanders die via de Noordzee naar Engeland wilden was de kust dus vrijwel ontoegankelijk geworden. Verreweg de meeste Engelandvaarders namen dan ook minder riskante

Monument Engelandvaarders Katwijk. Foto: Wikimedia Commons

routes (België, Frankrijk, Spanje en Portugal of met vrachtschepen via het neutrale Zweden). Toch waren er hier en daar nog mogelijkheden. De duinen tussen Ockenburg en Kijkduin waren een 'ideale' vertrekplaats voor de oversteek naar Engeland. Dit waterwingebied was namelijk ook voor de Duitsers verboden terrein. Hier zijn verscheidene pogingen tot Engelandvaart ondernomen. Zo wilde op 18 december 1941 een groep van acht Engelandvaarders er in een marinesloep vertrekken. Van de beheerder van het gebied kregen ze alle medewerking. Maar in de duinen liep het mis. De vrachtwagen waarmee de sloep werd aangevoerd liep vast in het zand. Ze probeerden de wagen los te

wrikken en maakten daarbij nogal wat lawaai. Duitse wachters kwamen op het spektakel af. De Engelandvaarders konden op het nippertje ontsnappen, maar vergaten een tas met documenten voor de Nederlandse regering in Londen en een lijst met hun namen mee te nemen. Eén van hen - Willem Gerbrandy, neef van de minister-president - zou de tas in de nacht van 1 op 2 januari ophalen, maar werd op het terrein door de Sicherheitspolizei gearresteerd en afgevoerd naar het Oranjestad. Tegenover de vaak tragische afloop van de afvaarten vanaf de Hollandse kust staan de geslaagde overtochten. Bijna een kwart haalde Engeland wel!

Geslaagd of niet, het Hollandse duinlandschap is onlosmakelijk verbonden met het verhaal van deze 'soldaten van Oranje'.

Wie meer wil weten over deze periode kan terecht in het Museum Engelandvaarders. Zie het kader. •

Engelandvaarders
Foto: Wikimedia Commons

Jos Teunissen is medeoprichter, adviseur en rondleider van Museum Engelandvaarders in Noordwijk. De foto's bij dit verhaal zijn afkomstig van dit museum.

De belangstelling voor de Engelandvaarders is de afgelopen jaren sterk gegroeid, mede dankzij het succes van de musical Soldaat van Oranje. In 2015 is het Museum Engelandvaarders geopend. Het is gehuisvest in een voormalig bunkercomplex in Noordwijk. Informatie over bereikbaarheid, openingstijden en toegangsprijzen kunt u vinden op de site van het museum: www.museumengelandvaarders.nl

Museum Engelandvaarders

